

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De eruditione christifidelium

Herolt, Johannes

Colonie, 27. X. 1496

Quand]o in matrimonio sit viuendum].

urn:nbn:de:hbz:466:1-30784

De sacramento

principiū ē vitiosum quō finis bon⁹ ē. Sciedū q̄ q̄cūq; filiā suā vni usurario despōsar: illā filiā dat in etnā dānatōez z oēs heredes q̄ de ea nascituri sūt: si sci ent illas res iniuste acq̄sitas possideāt. Sic sili mō intelligendū est de filio qui trahit cū filiā usurarij. Sz si diceret: quō hereditabo salua p̄scientia illa bōa q̄ hereditario iure p̄tingūt. Rūdeo q̄ teneris interrogare p̄scrutari quō illa bona lucrata sūt: z volūtate h̄e: q̄ si aliqd̄ tibi iniustū inueneris. q̄ illud restituere velis illis qui vere heredes sunt.

Quō in m̄rimonio s̄t̄viuendū. **E.**

Quartio vidēdū est q̄l̄t̄ post nupti as inchoatas viuere debeāt vsq; ad mortē. Pro q̄ sciedū q̄ se p̄tē debēt h̄e viuētes i m̄rimonio vt saluent in statu m̄rimonij. Primo dñt h̄e dilectōem ad inuicē. **Ad ephe. i. Viri diligite vxores v̄as sicut xp̄s ecclesiam.**

Sz q̄l̄s debet esse dilectio inf̄ v̄z z vxorem ei⁹: Rūdeo q̄ dilectio viri ad mulierē z ecōuerso dz excedere oēm dilectōez hui⁹ mūdi. Et h̄ figurat̄ in anuli subarratōe. Ille anul⁹ signat̄ z iunctōez viri z mulieris. z amorē eorū dē. Debet at̄ anulus iste esse aure⁹ z rotund⁹ in q̄rto digito posit⁹. Aure⁹ idō dz esse. qz sicut auz excellit omē metallū: sic amor ille cerēs amores hui⁹ mūdi dz excellere. **Gen. ij. Hoc nūcos ex ossib⁹ meis: z caro d̄ carne mea. Quā obrem relinquet hō p̄rem z m̄rem: z adherēbit vxori. Quērit̄ vtrū vir tenet plus diligerē vxorē q̄ p̄ntes. Respondeo q̄ sic: sed plus debet honorare parentes. Secūdo anulus dz esse rotundus ad oñdēdū q̄ amor ille dz h̄e p̄peruitatē sic q̄ nunq̄ finiat̄ nisi p̄ mortem: imo z post mortē dñt se diligere q̄ vn⁹ subueniat alteri p̄ suffragia.**

Tertio in quarto digito dz esse positus: vt oñdat̄ q̄ amor iste dz h̄e p̄cordialitatē. Dicunt em̄ phisici q̄ quedaz vena p̄cedit a corde in quartū digitum. Ergo anul⁹ iste ponit̄ in q̄rtū digitū: vt

amor z iugū dz esse fidel⁹ z p̄cordial⁹. Sz dices in q̄ dz vir ostēdere dilectōez vxori. Rūdeo p̄mo in hoc q̄ nō dz eā iniuste turbare nec p̄bo nec factō. **Un̄ Mol. ij. Viri diligite vxores v̄as. z nolite a mari esse ad illas. Cōtra h̄ faciunt: q̄ raro vel nunq̄ aliqd̄ p̄bū amicabile loquit̄ur suis vxorib⁹. Itē scdo in h̄ q̄ ip̄a vxor in oib⁹ dz ita bene h̄e quo ad necessaria vite: sicut ip̄e vir. Qz fm̄ dictū xp̄i iā non sunt duo: sed vna caro. Sz sic vnū membrū z diuidit̄ cū alio: sicut cū vxore z ecōuerso. imo cū ip̄a mulier ē pregnās vl̄ in puerperio iacet: tūc vir debet sibi ip̄i subtrahere. z vxori subuenire. z hoc p̄pter puez quē lactare dz. Sz dices quō vxor dz ostendere charitatē viro suo. Rūdeo p̄mo in hoc q̄ ip̄a debet honorare virum suum exemplo marie: vt habetur. **Lu. ij. vbi dixit maria ad puerū ihm̄ qū inuenit eum i templo. Ecce pater tuus z ego dolentes querebam⁹ te. Ubi p̄mo nominauit ioseph ip̄m honorādo: vt in hoc exemplū d̄ act̄ vxorib⁹ suos viros honorandi. Contra h̄ faciunt ille vxores: que contemnūt viros. vl̄ p̄pter antiquitatē vel p̄pter paupratem. et sic de alijs. Sed ip̄a beata virgo q̄uis esset iuuenis. pulchra z nobil⁹. tamen ip̄sa honorauit ioseph q̄ fuit pauper z antiquus. Secundo in hoc q̄ debēt obedire suis maritis in omnib⁹ licit⁹. **i. Pe. ij. Mulieres sūt dīte sint viris. Itē dixit deus ad euam. Gen. ij. Sub potestate viri eris. Ergo mulier existens inobediens viro suo pertinacit̄ z ex contēptu peccat mortalit̄. Cōm qd̄ dñt habere in matrimonio cōstitutū est q̄ debent pacifice simul viuere sicut angeli in celo. z hoc est valde acceptū deo z hoib⁹ z de⁹ habitat cū eis. ps̄. In pace fact⁹ est locus eius. Et p̄sperabit̄ eis in oib⁹ q̄ntum est pro salute anime. Si vero alter illoz est maliciosus. iracund⁹. impatiēs. venenosus vt sp̄ens. z discordās sic diabol⁹ in inferno: alit̄ ip̄m sustinere******

Debet patient. et iste impatiens purgabit
 te a peccatis. et erit h tuus diabolus. ut in futu-
 ro alij diaboli nullam potestatem in te exer-
 ceant. **Q** scriptum est. **N**o punit deus bis
 in idipsum. **U**n etiam dñs dicit per prophetas. **A**ff-
 lixi te supple in presenti. et non affligam te vl-
 tra. id est in futuro. **E**rgo mulieres hñt
 voces lenes: et ligant collum cum peplis
 mollibus. in signum ut dulciter respondere
 debent suis iracundis viris: et temperare
 cum suis mollibus responsis malitiam et
 iracundiam suorum malorum viroꝝ. **S**i autem
 ambo sunt in culpa: ambo damnabuntur
 et diabolus habitat hñt cum eis. **E**t ipsi in fu-
 turo habitabunt cum eo in inferno. **Q**uia
 hic simul litigant et discordant et viuunt in
 simul sicut canis et catus: gallus et gal-
 lina. qui tamē quoniam assuescunt ex continua
 cohabitatione ut pacifice simul stant.
Sed illi per longum tempus non assue-
 scunt. **S**i autem vxor est in culpa. scilicet quod
 est iracunda. tunc bonus vir facilius susti-
 neret decem vicinos sibi aduersarios quā ta-
 lem vxorem iracundam solam. **S**criptum
 est. **E**ccl. 25. **N**on est ira supra iram mu-
 lieris. **E**t hoc fit propter fragilitatem sexus
Vixor enim est ille vir qui habet rixosam vx-
 orem: quia stillantia domus non parat requiem
 in habitantibus: sicut talis mulier viro suo
Et quoniam illi in matrimonio constituti simul
 litigant. de hoc diaboli letantur. quoniam nihil
 similius actibus demonum: quā litigare. **E**t
 tales duram vitam ducunt et infelices sunt
 hic et in futuro. hñt quoniam pacifice simul viuunt
 de hoc gaudet christus et omnes sancti.
Quia **M**atth. 18. dicit. **U**bi duo vel
 tres fuerint congregati in nomine meo. ibi erit
Et tales hñt habent quo ad corpus et quo
 ad animam. et quo ad temporalem substantiam
Un salomon. **P**rouer. xvij. **M**elior est
 buccella panis sicca cum gaudio: quā do-
 mus plena victimis cum iurgio **T**er-
 tium est quod debent habere in matrimonio
 quod vnus non deuict ab alio. quia hoc est
 vnum de maximis peccatis. **I**n signum
 huius ioseph magis voluit incarcerationi

quā in adulterium consentire. et susanna po-
 tius voluit occidi quā adulterium committere.
 ut habet **D**an. xij. **Q**uo autem adulterium
 puniatur corporaliter. spiritualiter et temporaliter. hñt quod
 in sexto precepto. **Q**uoniam quod dicitur hñt in
 matrimonio est quod dicitur esse patientes in laboribus
 ut vnus inuict alium: ut iusta bona cuius suis
 laboribus acquirat et possideat. **I**deo sicut
 in iuuetute conueniunt: ut fortiter laborent
 per vicualibus et necessarijs **U**n post **L**abo-
 res manuum tuarum quod manducabis beatus
 es: et hñt tibi erit. **I**tem in educatione filio-
 rum dicitur esse patientes et se mutuo inuict. **S**
Querit vtr labor sit meritorius quem
 parentes hñt cum pueris. **R**espondeo quod sic dicitur
 modo talis intentio sit in parentibus quod in-
 tendat pueros enutrire ad honorem dei: ut
 boni filij christi fiant: et ipsi parentes sint in gra-
 tia: tunc omnes labores quos habent cum pue-
 ris cedunt eis ad meritum. scilicet balneando la-
 ctando. lauando. vigilando. portando. inuol-
 uendo. leuando. abando. informando. corri-
 gendo quoniam delinquit ne amplius deum offen-
 dant. **I**ta omnia erunt eis meritoria. **S**
 militer et pater qui sollicitudinem et laborem
 sustinet pro vxore et pueris nutriendis. om-
 nia ista sunt sibi meritoria. **U**n apostolus dicit
Scimus quoniam diligentibus deum omnia coopan-
 tur in bonum. **E**t quando actus matri-
 monij est peccatum et quando non. **H** quere
 an. vi. **Q**uoniam quod debent habere in
 matrimonio est temperantia et honestas in actu
 coniugali abstinendo in temporibus quibus absti-
 nendum est. et sunt quoniam temperantia in quibus abstinendum
 est ab actu coniugali. hoc quere an. 6. **S**
Sextum est quod debent sibi inuictes fide-
 les esse in temporalibus. ambo enim debent esse dñi
 suarum rerum. **E**xemplo apostolorum dicitur quibus
 legitur. et erant illis omnia communia.
Quia sicut dicit christus in euangelio.
Matth. 19. **I**am non sunt duo: sed vna
 caro. scilicet vir et vxor. **Q**uo ergo temporalia inter
 ipsos dicitur esse diuisa **C**ontra hñt faciunt mulie-
 res quod furant viris suis: et illa sic furata ma-
 le expeditur. scilicet in superbia in peplis. et in angustis
Et quoniam ipse vir est remotus ultra mare in mer-

De septem donis

cātijs: ip̄ayxor ē ī iūiūijs. **H** **U**ltz
mortalit̄ peccat̄yxor furandoyiro suo:
Rūdeo si male exp̄dit. scz ad peccādū
sicut si daretyni cā allciendū eum ad tur
pem actum: sic peccaret mortalit̄. Et il
le qui sic recipit talia munuscula ppter ta
lem turpem actum a tali muliere: tenet
in foro conscientie restituē marito ip̄ius
mulieris. immo qui scienter faceret v̄e
deret talia munuscula tali mulieri quas
scit scient̄ velle abuti grauit̄ peccat: Si
milis̄ z nunci⁹ q̄ portaret talia munuscu
la scient̄ q̄ darent̄ p̄t̄ talē turpē actum
grauit̄ deū in hoc offenderet. Itē p̄tra
hoc faciūt illi mariti q̄ pludūt bona sua
vel in tabernis se iebriāt. z sic male exp̄
dunt bona illa de quibus vxor cū puerz
viuere deberet. Sed nō sic faciendū est
p̄boz honestoz discretoz viro: qui debet
ferre vinuz ad domū z bibere cum vxore
propria. z post hoc deum collaudare: et
regratari ip̄i deo om̄ipotentī: qui te sic
cibauit z potauit. **U**truz ml̄ier debeat
furari viro suo: vt inde elemosinam faci
at. hoc quere añ. viij. **E**t de illis viris
que recludunt omnia bona sua ab vxor
ibus tanq̄ ab extraneis. quere ibidem.
Septimuz quod debēt habere illi q̄
sunt in matrimonio est debita z honesta
educatio filioz vt eos i bonis instru
ant. **U**nō sciendū q̄ parētes p̄ncipalit̄
tenentur tria suis pueris. Primo debēt
eos informare q̄ innocentiam suam et
p̄ritatem deo offerāt. qz hoc est d̄oyal
de acceptū. Item precepta dei. pat̄ no
ster. z symbolū. z debent eos ad eccl̄iaz
ducere. vt verbū dei audiāt. quia verbū
dei est abus anime. Item deū diligēt et
eum timere in omnibus verbis z factis.
Sed heu sepius contingit q̄ parentes
per se ignorant precepta dei: z quando
q̄ symboluz. z poti⁹ ducūt eos ad cho
reas q̄ ad eccl̄iam. Et quandoq̄ ali
qui p̄ntes informāt suos pueros quō
sup̄be incedere debeāt. z quō mūdo pla
cere studeāt. **I**nsup̄ eis malū exp̄lū. p̄

bēt. scz iurādo blasphemādo. maledicē
do. zc. Et tales p̄ntes rei erūt oim̄ pec
catoz istoz. q̄ ex mala informatōe v̄l ma
lo exp̄plo filij sic discunt. **S**cd̄o parētes
tenentur pueros corrigere. **Q**ūo añ p̄
eri corrigēdi sūt. hic quere. 4. **E**. **T**er
tio p̄ntes tenent̄ hereditare res iuste ac
quisitas filijs suis. hoc q̄re sup̄. 4. **S**.

Tractatus de septem
sacramentis explicat.

Incipit tractatu lus de septem donis sp̄s sancti.

Septē sūt dona sp̄s sancti
que ideo sunt septē. qz p̄ ea
septē vitia sp̄s alia expellun
tur. **P**rimū donū ē timor d̄ni
id ē ḡtlich forcht. **D**e q̄ d̄z
Eccl̄i. i. **T**imor d̄ni initū sapie. **Q**ui t̄
mor est custos z clausura omniū bonoz
q̄ donū cordi n̄ro adueniēs ml̄tra bōa
p̄fert. **P**rimo docet mala p̄terita emen
dare. **E**ccl̄i. i. **T**imor d̄ni expellit p̄c̄m
Scd̄o docet bona opari. **E**ccl̄i. iij. **Q**ui
timet deū faciet bona. i. q̄ timet deū n̄
hil negligit. **I**dē **Q**ui timet deū: in q̄r̄
q̄ b̄n̄placita sunt dei. **B**reg⁹. **D**eū time
re est nulla que faciēda sunt p̄terire.
Isydor⁹ in synonymis. **T**imor expellit
peccatū. timor reprimūt vitium. z timor
cautū facit hoīem atq̄ sollicitū. **T**ertio
timor disponit z habilitat corda nostra
ad vitā religiosā. **E**ccl̄i. iij. **T**imor d̄ni p̄
parat corda. **E**t **B**ernardus i tractatu
de septē donis dicit. **C**onnexa sunt qui
dem timor z religio. z manere nō potest
vnum sine altero. **Q**uarto timor d̄ni cō
seruat hoīem in bono. **B**ern̄. **I**n p̄tra
te nihil ita valet ad gratiā promerendā
cōseruandā z recuperandā q̄ si videat̄
nō alia sapere. sed sp̄ timere. **U**nō etiā
Salomon: **S**i in timore d̄ni nō reue
ris te: cito subuertet̄ dom⁹ tua. **Q**uinto